

УДК 373.3

DOI: 10.31376/2410-0897-2022-1-48-159-166

ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЗДАТНОСТІ ДО САМООЦІНЮВАННЯ

Зенченко Тетяна Федорівна

кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри теорії і методики початкової освіти
Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка
e-mail: tatianazenhenko@ukr.net
ORCID ID: 0000-0003-3589-4780

Рева Вікторія Іванівна

студентка 1 курсу 61М-ПО групи Навчально-наукового інституту педагогіки і психології
Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка
e-mail: vitaa.reva@gmail.com

У статті розкрито особливості формування в учнів початкових класів здатності до самооцінювання. Подано формулювання основних понять щодо визначеної теми дослідження. Охарактеризовано основні передумови й складники самооцінки учнів молодшого шкільного віку. Висвітлено вплив оцінювання навчальних досягнень на формування особистості учня. Окреслено можливості впливу вчителя на формування адекватної (реальної) самооцінки, упровадження педагогіки партнерства в межах Нової української школи, найбільш ефективних шляхів формування гармонійної особистості сучасного учня.

Ключові слова: компетентності, особистість учня початкової школи, оцінювання, самооцінка, здатність до самооцінювання.

Постановка проблеми. Формування адекватної самооцінки сучасних учнів початкових класів Нової української школи є одним із найобговорюваніших найважливіших чинників розвитку особистості дитини. Сформованість сталої самооцінки спостерігається в учнів під впливом оцінювання навколишнього кола спілкування, насамперед ставлення рідних, й однолітків, подекуди суб'єктивного, створеного в процесі власної діяльності дитини самостійного оцінювання своєї результативності.

Молодший шкільний вік є періодом інтенсивного формування самооцінки, активізації залучення учнів у нову суспільно значущу й оцінювану діяльність, істотного розширення кола спілкування, зміни пріоритетів, форм спілкування, збільшення спілкування в соціальних мережах. Самооцінювання є дуже важливим механізмом регуляції поведінки та відіграє значну роль в оволодінні дитиною ключовими компетентностями, в реалізації особистісних можливостей і здібностей, в успішній соціалізації, формуванні дружніх відносин з однокласниками.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Формування особистості учня початкової школи, у тому числі і вплив на це оцінювання навчальної діяльності, досліджували різні вчені (Г. Костюк, С. Максименко, Л. Терещенко, М. Смульсон, М. Вашуленко, Ш. Амонашвілі, Г. Цвєткова та ін). У зарубіжній психології феномен самооцінки був також під пильною увагою вчених (К. Левін, К. Роджерс, У. Джемс).

Дослідження різних учених щодо поняття «молодший шкільний вік» засвідчили, що найважливішим аспектом, який відрізняє цей період від інших, є формування іншого соціального середовища – школи, яке передбачає комунікацію в цьому освітньому середовищі «соціальних дорослих», а відтак і формування нового типу стосунків «учень – учитель», основою є навчальна діяльність учнів. Учитель у цьому середовищі є ретранслятором вимог навчальної діяльності, а водночас і тим, хто оцінює якість цієї діяльності дитини.

Самооцінка – складне динамічне особистісне утворення, особистісний параметр розумової діяльності, який насамперед виконує регулятивну функцію. Адекватне самооцінювання впливає на взаємини дитини з її оточенням, на самокритичність, самовимогливість, ставлення до своїх успіхів і невдач, усвідомлення проблем і можливих шляхів їх розв'язання. Тож самооцінка дитини – оцінювання особистістю самої себе, своїх можливостей, якостей – впливає на ефективність діяльності дитини і подальший розвиток її особистості.

Самооцінка може бути правильною («адекватною, коли думка дитини про себе збігається з тим, ким вона є насправді») і неправильною («неадекватною, коли дитина оцінює себе не зовсім об'єктивно, її думки про себе значно відрізняються від того, якою її вважають інші»). За ступенем

адекватності науковці розрізняють такі її види: об'єктивну, занижену, завищену.

Американський психолог К. Роджерс, один із засновників гуманістичної психології та автор теорії особистості, вважав, що «самооцінка – це вираження внутрішньої суті людини. У дошкільному віці самооцінка є несвідомою і визначається скоріше як самовідчуття. З віком, коли дитина починає усвідомлювати свої прагнення, вона стає здатною оцінити себе самостійно». Учений вважав, що якщо людина усвідомлює себе та має адекватну самооцінку, то її самовираження приносить їй щастя та успіх. У своїх працях учений використовує поняття «конгруентність», яким окреслює стан гармонії між комунікацією, досвідом і розумінням. Тобто «високий рівень конгруентності означає, що те, як людина сприймає навколишню дійсність, та те, якою вона об'єктивно є, збігається, і при цьому людина здатна висловлювати власні потреби та бажання. Порушення цього балансу веде до невротизації особистості» [6].

Мета статті полягає у розгляді проблем формування здатності до самооцінювання в учнів початкової школи.

Виклад основного матеріалу. Ключовою зміною для учнів сучасної початкової школи (Нової української школи) є переорієнтування освітнього процесу не на опанування теоретичних знань, а на формування компетентностей – НУШ акцентує увагу не на обсязі засвоєних знань, а на здатності учнів їх використовувати (відповідно до Рекомендацій Європейського Парламенту та Ради Європи щодо формування ключових компетентностей освіти впродовж життя [9]).

Окрім того, необхідно зазначити, що сьогоденні оцінки учня є конфіденційною інформацією, і вчитель не має їх оприлюднювати або розголошувати іншим учням чи батькам у класі задля приниження учнів або ж навпаки з метою створення нездорової конкуренції. Конфіденційність сприяє зниженню рівня стресу учнів, унеможливленню булінгу та створенню комфортного освітнього середовища, в якому учень порівнює себе зі своїми власними попередніми досягненнями, а не з інших. Такий підхід має сприяти поліпшенню мікроклімату в колективі, формуванню здорової конкуренції на основі прояву учнями своїх найсильніших сторін, порівнянню себе з іншими у форматі рейтингування. Важливою зміною є акцентування на діяльній підході до навчання, що передбачає пріоритетність практичної підготовки під час навчальної діяльності, зменшення часу на теорію. За концепцією НУШ, реалізувати це можна завдяки проектному та інтегрованому навчанню – що учень опановує тему наскрізно під час вивчення різних навчальних дисциплін, отримує комплексне й цілісне розуміння світу. Водночас калейдоскопічні (уривчасті) уявлення про світ, які раніше формувалися в учнів через відсутність єдиної лінії у процесі навчання, зараз трансформуватися. Проектна діяльність має на меті розвиток здатності до критичного мислення, самоаналізу, прогнозування, що сприяє й формуванню суджень і оцінюванню власної діяльності. Індивідуальна або колективна робота над певним проектом допомагає практично застосувати ті знання, які учень опановує за час навчання [9].

Моніторинг самооцінки дає змогу вчителю її регулювати, а учневі – набувати здатностей саморегуляції, аналізу, критичного мислення. Учень із заниженою самооцінкою відчуває себе неспроможною до розв'язання важливих завдань, невдахою, тому й не відчуває мотивації до нових самостійних дій, завчасно прогнозує, що нічого не вийде, уникає ризику, не вірить в успіх. Таких учнів характеризують зниження почуття власної гідності, боязкість, нерішучість, сором'язливість, невпевненість. У спілкуванні з іншими насамперед намагаються ледь не на фізичному рівні відчувати, яке враження вони створюють, можуть бути інколи надмірно балакучими, неуважними, збудливими, інколи – пригніченими, несміливими і тривожними. Багато з них нездатні спокійно сприймати критику, впадають від неї в розпач, різко збільшують власні комплекси.

Учень із високою самооцінкою вважає себе «господарем становища», неповторною і яскравою особистістю. Водночас сприймання власних успіхів як належних зумовлює помірковане ставлення до успіхів інших, а міжособистісне спілкування розглядає як засіб для саморозвитку, самооблізації на вищому рівні, що обов'язково забезпечить нові результати.

Самооцінка виступає як відносно стійке структурне утворення, компонент «Я-концепції» самопізнання, і фактично – як елемент процесу самооцінювання. Основу самооцінки становить система особистісних смислів індивіда, прийнята і усвідомлена ним система цінностей. За характером тимчасової віднесеності виділяються прогностичну, актуальну і ретроспективну самооцінку, яка формується на підставі оцінок інших членів комунікативних ситуацій, оцінки результатів власної діяльності, а також на основі співвідношення реального та ідеального уявлень

про себе (критичний аналіз).

Здатність реагувати на себе з погляду інших учасників освітнього процесу й позанавчальної діяльності розвивається в спілкуванні з дорослими і однолітками, в процесі колективної діяльності.

Структуру самооцінки становлять два компоненти: когнітивний (комплекс обґрунтованих і необґрунтованих переконань про себе, що охоплюють реалістичність під час обґрунтування самооцінки, різноманітність і широту самооцінювальних суджень, форму (проблематичну або категоричну) висловлювання суджень про себе) і емоційний (формує емоційне ставлення до комплексу переконань (оцінювальні характеристики складників когнітивної самооцінки та пов'язані з ними переживання) вплив особистості на оцінювання. У процесі оцінювання учнем себе ці компоненти функціонують у постійному взаємозв'язку, а усвідомлення себе учень набуває в соціальних контактах, корегує емоціями, сила і напруженість яких залежить від значущості для особистості оцінюваного змісту.

Молодший шкільний вік називають «вершиною дитинства», учень ще зберігає багато дитячих якостей – легкість, інфантильність, наївність, але й одночасно втрачає дитячу безпосередність в поведінці, поступово змінює мислення. У процесі навчання в школі набуває не тільки нові знання та вміння, а й здобуває певний соціальний статус. У цей період відбуваються суттєві позитивні зміни, дуже важливі для становлення особистості учня, зокрема в процесі пізнання; опанування знань, умінь, навичок, компетентностей під час провадження освітнього процесу, комунікативних здатностей під час встановлення взаємин із однолітками, вчителями, батьками; упевненості в собі, віри в свої здатності; створення ситуації успіху, формування потреби в особистому визнанні.

Учителі-практики під час проведення обговорень проблемних питань на вебінарах і круглих столах звертали увагу на те, що розвиток і формування особистості молодшого школяра варто розглядати як соціальний процес, оскільки навчання є провідним видом діяльності учнів.

Процес позитивної динаміки формування пізнавальних інтересів має охоплювати позитивне ставлення і бажання дитини до навчання в початкових класах, ставлення до освітнього шкільного середовища, нового етапу в їхньому житті як до певної гри (перші 2–3 тижні), формування у дитини мотивації до освітнього процесу, до результату власних досягнень, інтересу до змісту навчальної діяльності.

Шляхи формування пізнавального інтересу в молодших школярів охоплюють:

- новизну і цікавість подання навчального матеріалу (висвітлення його практичної значущості, створення в учнів зацікавленості шляхом використання інноваційних технологій);
- активізацію пізнавальної діяльності шляхом створення проблемних ситуацій, які сприятимуть розвитку критичного мислення, аналізу, проведення обговорень і дискусій або їх елементів, створенням психологічно обґрунтованої оцінки знань дитини.

У цьому віці використання ігрової діяльності є дуже важливим для розвитку учня, в тому числі й для підвищення мотивації, розвитку свідомого бажання вчитися. Упровадження елементів гри сприяє переходу від неусвідомлених мотивів до свідомих, забарвлених, від дитячих бажань до спонукань узагальнених, усвідомлених. Ігрові елементи в межах навчальної діяльності створюють емоційно захоплене реальною життєвою діяльністю, яка може бути зовсім нецікавою і буденною. Важливо врахувати й те, що молодші школярі мають високу потребу у високій фізичній активності, тож за нереалізація цієї потреби заважає їм зосередитися на навчальному матеріалі під час уроку. Учні себе намагаються на уроці стримати, а на перерві нерідко проявляють короткочасну збільшену гіперрухливість, що втомлює, знижує подальшу працездатність. Тому вчитель повинен забезпечити й зміну видів діяльності учнів, передбачити відпочинок, залучити їх до рухливих ігор на перервах, забезпечити їм змогу рухатися в процесі проведення уроків (фізкультхвилинки).

Самооцінка формується поступово щоденно і буденно під впливом кожної події, незначної, на перший погляд, комунікативної ситуації, і водночас є результатом аналізу й переоцінювання учнем своїх успіхів і невдач. Тому вчителям, асистентам учителів важливо навчити учнів аналізувати всі причини, які сприяли їх успіху і невдачам у конкретній ситуації, висновкуватим будувати свою подальшу діяльність.

Великий вплив на розвиток самооцінки здійснює шкільна оцінка успішності. Учні з орієнтуванням на оцінку вчителя, наділяють себе і своїх однолітків певними якостями, доволі суб'єктивно вважають «відмінниками», «двієчниками» тощо.

Оцінка вчителя є для молодших школярів основним мотивом і критерієм докладених ними зусиль, прагнень до успіху. На це й варто звернути увагу майбутніх учителям початкової школи: необхідно використовувати формувальне оцінювання (в приклад дітям ставити не інших дітей, а результати їхньої власної роботи у часовому проміжку із зазначенням змін). Використовуючи прийом порівняння для висвітлення учневі його власного, хай навіть дуже незначного покращення порівняно з попередніми здобутками, учитель зміцнює і формує довіру учня до себе, віру в свої можливості. Але й не можна «захвалювати» відмінників, особливо тих, кому високі результати дістаються без особливих зусиль, варто заохочувати найменші просування в навчанні слабого, але старанного учня.

Відповідно до реформи Нової української школи Міністерством освіти і науки України було впроваджено новий формат оцінювання навчальної діяльності учнів початкових класів: у кінці навчального року замість традиційного табелювання учні отримують Свідоцтво досягнень. Особливість зазначеного документа полягає в зміщенні акцентів із оцінювання результату навчальної діяльності з урахуванням кількості помилок на оцінювання саме процесу навчальної діяльності, визначення особливостей її динаміки у кожного учня в порівнянні з його власними початковими даними. Свідоцтво досягнень вже видається у школах України, а його завдання – розкрити «потенціал кожної дитини, підтримати її і надихнути навчатися далі» [10].

Основними труднощами для дітей, які поступили у школу, є режим, нові відносини та вимоги. У період адаптації важливо використовувати додаткові моральні стимули до навчання (похвалу, заохочення тощо) і за можливості звести до мінімуму покарання. Для розвитку адекватної самооцінки і почуття упевненості у власних спроможностях украї важливо створити в класі атмосферу психологічного комфорту і підтримки.

У початковій школі дитина частково опановує й так звані «виконавські» складники навчальної діяльності, після чого наступними кроками є аналіз виконаного, корегування за допомогою вчителя, самоконтроль.

Від оцінки вчителя значною мірою залежить самопочуття школяра в класі. Числення спостереження за учнями свідчать, що в дитини з поганою успішністю можуть різко погіршуватися стосунки з іншими учнями в класі, спостерігається деформація поведінки. Деякі діти намагаються привернути увагу, дехто докладає додаткових зусиль, щоб наздогнати інших, але більша частина займає пасивну позицію, відчуваючи самотність, стає замкнутими, конфліктними, шукає спілкування поза школою.

Формування в учнів адекватної, здорової самооцінки сприяє вихованню вмінь учитися. Здорової самооцінки це – «спокійна впевненість у собі, спокійна самокритичність».

У межах проведення дослідження було розпочато емпіричний етап експерименту й здійснено початкові спостереження за учнями молодшого шкільного віку (3–4 класи), у результаті яких з'ясовано, значна частина учнів відчувають психологічну напругу. Напруга трансформується в почуття стресу, якщо вони не спроможні самостійно розв'язати поставлені завдання, змушені звернутися за допомогою до вчителя. Індивідуальні бесіди з учнями засвідчили, що віддалене навчання в домашніх умовах є стресо-небезпечним для учня, оскільки збільшується відсоток самостійності діяльності, тож цей стрес має тенденцію до періодичного підсилення. Опрацювання відповідей учасників фокус-групи показало, що більшість учнів, які підлягали спостереженню, визначають рівень важливості оцінювання їхньої навчальної діяльності як високий. Водночас високі оцінки переважно асоціюються в учнів із позитивними емоціями («круто», «класно», «лол») та характеристиками («супер», «молодець»). Відповідно негативні оцінки асоціюються з адекватними характеристиками людини («зашквар», «стрьомно»). Зрозуміло, що вчителі в будь-якому разі не використовують зазначені слова для характеристики навчальної діяльності учнів. Таке оцінювання своїм особистісним якостям учні молодших класів отримують в колі однолітків. Щодо родини – підтвердженням бажання одержати підтримку своїх дій вважаємо такі відповіді учнів: «мама зрадіє», «тато сваритися буде» тощо. Означене дає нам змогу дійти висновку, що і батьки потребують роз'яснень щодо реагування на різні емоційні прояви дітей, тож учителям варто батькам організувати тренінг, спрямований на зменшення психологічної напруги учнів початкових класів під час навчання вдома.

Формування самооцінки учнів здійснюється і з оперттям на критеріальне оцінювання навчальних робіт, відтак є дуже чутливою до оцінювання вчителя. Тому вчитель повинен

враховувати, що:

1. Суб'єктивна конкретизована самооцінка учня фундаменталізується на позитивній загальній самооцінці («базисне прийняття учня»);
2. Особистісна самооцінка учня має бути адекватною й усвідомленою.
3. Створення можливості учням оцінювати свої роботи сприяє формуванню адекватної самооцінки.
4. Окрім розвитку самооцінки, невід'ємною частиною роботи педагогів є оцінювання знань, умінь, навичок, здатностей і компетенстей учнів.
5. Необхідність використання прогностичного самооцінювання. Дитина оцінює себе до виконання завдання, потім аналізує й погоджується або не погоджується із очікуваннями після його виконання. Можливий варіант оцінювання себе учнями до виконання завдання, а потім ще раз – після перевірки вчителем.

Варто зазначити, що формування самооцінки дитини корегується й поведінкою батьків: перебільшена любов та увага можуть викликати патологічне самоспостереження у дитини, всюдозволеність, надмірна турботливість сприяє виникненню неврозів. Батьківське ставлення до дитини зазвичай передусім розвиває власного образу «Я» і ставлення до себе. Своє уявлення і думки батьки проєктують на дитину або безпосередньо (вербально), або ж в опосередкованій формі – своїми діями, прикладом – свідомо з виховною метою або й не усвідомлено.

Образ і самооцінка, нав'язані зовні учневі, можуть бути позитивними (дитині говориться, що вона добра, відповідальна, розумна, здібна тощо) та негативними (черства, нездібна, зла тощо). Батьки можуть використовувати ще один різновид навіювання – містифікацію (навіювання батьками того, що їм необхідно, у що вони вірять).

Звичайно, негативні судження батьків про своїх дітей можуть мати під собою реальне обґрунтування певною поведінкою або рисами дитини, однак, проєктування цих суджень чи думок в її свідомості, у вигляді називання речей своїми іменами, батьківських вироків, може здійснюватися визначення самосвідомості дитини зсередини. Дитина або погоджується з цією думкою свідомо чи не усвідомлено, або розпочинає боротьбу проти неї.

Батькам важливо зайняти правильну позицію щодо ставлення до успіхів та тимчасових невдач дитини. Якщо дитина невпевнена в своїх силах і можливостях, необхідно підтримати її, запевнити, що з докладанням певних зусиль вона обов'язково ліквідує свій неуспіх. А коли з'являться перші перемоги – обов'язково їх підкреслити. Якщо дитина самовпевнена, хвалювана – позитивно оцінювати її успіхи, але й проговорити й недоліки.

Батькам не варто пов'язувати окремих вчинків дитини з загальною оцінкою особистості. Наприклад, якщо дитина сказала неправду, не можна говорити, що вона – брехлива. Негативні вислови батьків про своїх дітей закріплюються в свідомості і трансформують самооцінку. Тому роль сімейного виховання дуже важлива у формуванні самооцінки й подальшому комунікуванні дитини в школі з однолітками, вчителями.

У сім'ї вперше засвоюються життєві цінності, зокрема ті, які є важливим для батьків. Цінності дітей і їх батьків збігаються, коли дитина приходить до школи, але до четвертого класу вони трансформуються, оскільки крім сімейних цінностей батьків, приєднується вплив учителя, однокласників, друзів.

Діти чітко усвідомлюють батьківські впливи і гостро реагують на суперечності між явним вербальним впливом і опосередкованим, коли регламентовані цінності не відображають реальні ситуації чи події. Тут може виникнути подвійний зв'язок, який спричинює виникнення психічних порушень особистості учня.

Необхідність і важливість проведеної в цьому напрямі роботи повинна пояснюватися і на батьківських зборах. У тих випадках, коли учні не отримували позначки за підсумками півріччя, батькам необхідно надавати моніторингові характеристики особистості учнів, за допомогою яких вони можуть отримати чітке уявлення про особистісне зростання дитини, працездатність, активність на уроці, мотивацію до навчання, старанність, рівень оволодіння матеріалом із предметів (з конкретизованою градацією сформованості предметних компетентностей). Також визначається загальний рівень інтелектуального розвитку, рівень дотримання дисциплінарних вимог школи, взаємин з однокласниками, здатності до спілкування з дорослими, формування ключових

компетентностей, що дасть змогу батькам критично оцінити динаміку розвитку дитини, разом із педагогом окреслити подальші дії, визначити шляхи подолання бар'єрів, можливість виникнення ризиків тощо.

Відтак, у сучасній школі провідною стає педагогіка партнерства та дитиноцентризм (Family— SchoolPartnership), що ґрунтується на засадах гуманізму та творчого підходу до розвитку особистості. В основі активно запроваджуваної педагогіки партнерства – взаємодія між учнем, учителем та батьками. Концепція Нової української школи доцільність використання педагогіки партнерства пов'язує із дослідженнями Джой Епштейн, які підтвердили залежність якості результатів навчальної діяльності учнів від рівня взаємодії вчителів, батьків та адміністрації школи[10].

НУШ характеризує основні переваги запровадження педагогіки партнерства:

- формування ініціативності в кожному учневі, що ґрунтується на встановленні довіри до вчителя;
- зниження рівня стресу та тривожності учнів, що зумовлюється створенням зручного й комфортного освітнього середовища;
- формування й розвиток внутрішньої упевненості й самостійності позиції, підготовка учня до існування в соціумі без булінгу.

Висновки. Окреслені засади, на думку освітянської спільноти України (та й не тільки України, з огляду на результати проведення Міжнародного дослідження PISA (Programme for International Student Assessment, міжнародна програма з оцінювання досягнень учнів, що координується Організацією економічного співробітництва та розвитку)) сприятимуть подоланню виявлених проблем, зокрема подоланню цькування і булінгу в закладах освіти, підвищення позитивного впливу на емоційність учнів, зниженню тривожності в учнів і пропорційному підвищенню мотивації до навчання, врівноваженню оцінок рівня задоволеності, так званого рівня «щастя», і показників успішності [11].

Безперечно, помилковість і поспішність під час оцінювання навчальної діяльності учнів початкових класів може зумовити розвиток у них неадекватної самооцінки та негативно позначитися на подальшій успішності. Сучасна українська освіта кардинально змінюється з метою забезпечити гармонійний розвиток учнівської особистості. Учителі Нової української школи з-поміж інших розв'язують проблему оцінювання навчальної діяльності молодших школярів, оскільки орієнтовані на учнів, регламентують перехід від авторитарного стилю викладання до педагогіки партнерства, упроваджують довірливі стосунки між учителем та учнем. Зазначені зміни є доволі фундаментальними й революційними, та й, урахувавши результати PISA-2018, необхідними.

Завершимо словами професора Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН Т. Піроженко: «...діти мають щасливими, а не бути найкращими... Освіта сьогодні має розумітися як індустрія можливостей для кожної дитини... вона змінила свою місію і парадигму».

Список використаної літератури

1. Гумелюк О. Є. Психологія Я-концепції. Тернопіль: Економічна думка, 2004. 310 с.
2. Джеймс У. Психологія. 2018. 616 с. (PSYCHE).
3. Костюк Г. С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості. Київ, 1989. 608 с.
4. Психологічний словник. Київ, 1982. 214 с.
5. Психологічні особливості розвитку образу світу школярів: моногр. Чернівці, 2007. 382 с.
6. Роджерс К. Консультування і психотерапія. Новітні підходи в психологічній практиці. Інститут загальногуманітарних досліджень. Київ, 2019. 200 с.
7. Чернобровкіна В. А. Психологія особистісної свободи: монографія. Луганськ, 2012. 487 с.
8. Вирішує школа: як підвищуватимуть кваліфікацію вчителів. *Освіторія*. 2019. URL: <https://osvitoria.media/experience/vyrishuye-shkola-yak-pidvyshhuvatymutkvalifikatsiyu-vchyteliv/>.
9. 3 Новим роком: 12 новацій української освіти у 2020. *Освіторія*. 2019. URL: <https://osvitoria.media/experience/z-novym-rokom-12-novatsij-ukrayinskoyiosvity-u-2020-mu/>.
10. Краще разом. Що таке педагогіка партнерства і навіщо вона в НУШ. *Нова українська школа*. 2019. URL: <https://nus.org.ua/articles/pedagogika-partnerstva-shho-taketa-yak-zrozumity-chy-vona-ye-u-shkoli/>.
11. Національний звіт за результатами міжнародного дослідження якості освіти PISA-2018. Український центр 93 оцінювання якості освіти. 2019. URL: https://testportal.gov.ua/wpcontent/uploads/2019/12/PISA_2018_Report_UKR.pdf.
12. Оцінювання по-новому: як закордонний досвід оцінювання в початкових класах можна використати в Україні. *Нова українська школа*. 2018. URL: <https://nus.org.ua/articles/otsinyuvannya-po-novomu-yak-zakordonneotsinyuvannya-v-pochatkovykh-klasah-mozhna-vykorystaty-v-ukrayini/>.

13. Свідоцтво досягнень // Міністерство освіти та науки України. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8/2018/05/21/tabel_new.pdf.
14. Нова модель оцінювання для перших класів // Міністерство освіти та науки України. 2018. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/u-mon-pidgotuvani-novu-model-ocinyuvannyadlya-pershih-klasiv>.
15. Школа без оцінок: ефективно чи ні? // BBC Capital. 2020. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/vertcap-50814206>.
16. Versions of Family-School Partnerships [Електронний ресурс] // Beyond the Bake Sale—The Essential Guide to Family-School Partnerships. 2007. URL: https://ksdetasn.s3.amazonaws.com/uploads/resource/upload/1294/BeyondtheBakeS_rubric.pdf
17. National Standards for Family-School Partnerships // National PTA – URL: <https://www.pta.org/home/runyourpta/National-Standards-for-Family-School-Partnerships>.
18. Should Schools Change How They Grade Students During the Pandemic? // The New York Times. 2020. URL: <https://www.nytimes.com/2020/04/06/learning/coronavirus-schoolsgrading.htm>.

RISE AND DEVELOPMENT OF SELF-ASSESSMENT IN PRIMARY SCHOOL STUDENTS

Zenchenko Tetiana

Candidate of Pedagogical Sciences, Senior Lecturer at the Department of Theory and Methods of Primary Education
Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University

Reva Viktoriia

1st year student of 61M-PO group of the Educational and Scientific Institute of Pedagogy and Psychology
Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University

Introduction. *The article considers the issue of rise and development of self-assessment of modern primary school students of the New Ukrainian School, which are one of the most discussed most important factors in the development of the child's personality. The development of sustainable self-esteem is observed in students under the influence of assessing the environment of communication, the attitude of relatives and peers, sometimes subjective, and self-assessment of the student's effectiveness. Various scientists (G. Kostyuk, S. Maksymenko, L. Tereshchenko, M. Smulson, M. Vashulenko, Sh. Amonashvili, G. Tsvetkova, etc.) studied the development of the personality of primary school student, including the influence of assessment of educational activity on the formation. In foreign psychology, the phenomenon of self-esteem has also been under close scrutiny by scientists (K. Levin, K. Rogers, W. James).*

Purpose. *The aim of the article is to consider the issue of rise and development of self-esteem in primary school students.*

Methods. *Observation, psychological and pedagogical analysis, analogy, induction and deduction, comparative analysis, survey were used.*

Results. *A key change for students of modern primary school (New Ukrainian School) is the reorientation of the educational process not to the acquisition of theoretical knowledge, but to the development of competencies – NUS focuses not on the amount of knowledge acquired, but on students' ability to use it.*

It should be noted that today's student assessments are confidential information and should not be disclosed or disclosed by the teacher to other students or parents in the classroom to humiliate students or vice versa to create unhealthy competition. Confidentiality helps to reduce students' stress, prevent bullying and create a comfortable educational environment in which the student compares himself with his own previous achievements, and not with others.

This approach should help to improve the microclimate in the team, the development of healthy competition based on the manifestation of students' strengths, comparing themselves with others in the format of rating tables. An important change is the emphasis on the activity approach to learning, which provides a priority of practical training during educational activities, reducing time in theory. According to the concept of NUS, this can be realized through project-based and integrated learning – that the student masters the topic through the study of various disciplines, gets a comprehensive and holistic understanding of the world.

School performance assessment has a great influence on the development of self-esteem.

In accordance with the reform of the New Ukrainian School, the Ministry of Education and Science of Ukraine introduced a new format for assessing the educational activities of primary school students: at the end of the school year instead of the traditional tabulation, students receive a Certificate of Achievement. The peculiarity of this document is to shift the emphasis from the evaluation of learning outcomes, taking into account the number of errors in evaluating the learning process, determining the

characteristics of its dynamics in each student compared to its own initial data.

Conclusion. *Erroneousness and haste in assessing the educational activities of primary school students can lead to the development of inadequate self-esteem and negatively affect their further success. Modern Ukrainian education is changing dramatically in order to ensure the harmonious development of students' personalities. Among other things, teachers of the New Ukrainian School solve the problem of evaluating the educational activities of primary school students, as they are student-oriented, regulate the transition from authoritarian teaching style to partnership pedagogy, and establish trusting relationships between teacher and student.*

Key words: *competence, personality of primary school education, assessment, self-assessment, commitment to self-assessment.*

References:

1. Humeliuk, O. Ye. (2004). *Psykhologhiia Ya-kontseptsii [Psychology of self-concept]*. O Ternopil: Ekonomichna dumka. [in Ukrainian].
2. Dzheims, U. (2018). *Psykhologhiia [Psychology]*. N.p. [in Ukrainian].
3. Kostiuik, H. S. (1989). *Navchalno-vykhovnyi protses i psykhichnyi rozvytok osobystosti [Educational process and mental development of personality]*. Kyiv, Ukraine. [in Ukrainian].
4. *Psykhologhichnyi slovnyk [Psychological dictionary]*. (1982). Kyiv, Ukraine. [in Ukrainian].
5. *Psykhologhichni osoblyvosti rozvytku obrazu svitu shkoliariv [Psychological features of the development of the image of the world of schoolchildren]*. (2007). Chernihiv, Ukraine. [in Ukrainian].
6. Rodzhers, K. (2019). Konsultuvannia i psykhoterapiia. Novitni pidkhody v psykhologhichnii praktytsi, Ynstitut zahalnohumanitarnykh doslidzhen [Counseling and psychotherapy. Recent approaches in psychological practice, Institute for General Humanities Research]. N.p. [in Ukrainian].
7. Chernobrovkina, V. A. (2012). *Psykhologhiia osobystisnoi svobody [Psychology of personal freedom]*. Luhansk, Ukraine. [in Ukrainian].
8. Vyrishuie shkola: yak pidvyshchuvatymut kvalifikatsiiu vchyteliv [The school decides: how to improve the skills of teachers]. (2019). *Osvitornia. osvitoria.media*. URL: <https://osvitoria.media/experience/vyrishuye-shkola-yak-pidvyshchuvatymutkvalifikatsiyu-vchyteliv/>. [in Ukrainian].
9. Z Novym rokom: 12 novatsii ukrainskoi osvity u 2020 [Happy New Year: 12 innovations of Ukrainian education in 2020]. (2019). *Osvitornia. osvitoria.media*. URL: <https://osvitoria.media/experience/z-novym-rokom-12-novatsij-ukrayinskoyosvity-u-2020-mu/>. [in Ukrainian].
10. Krashche razom. Shcho take pedahohika partnertstva i navishcho vona v NUSh [Better together. What is the pedagogy of partnership and why it is in NUS]. (2019). *Nova ukrainska shkola – New Ukrainian School. nus.org.ua*. URL: <https://nus.org.ua/articles/pedagogika-partnerstva-shho-tse-taketa-yak-zrozumity-chy-vona-ye-u-shkoli/>. [in Ukrainian].
11. Natsionalnyi zvit za rezultatamy mizhnarodnoho doslidzhennia yakosti osvity PISA-2018 [National Report on the Results of the International Survey on the Quality of Education PISA-2018]. (2019). *Ukrainskyi tsestr 93 otsiniuvannia yakosti osvity – Ukrainian Center for 93 Assessment of the Quality of Education. testportal.gov.ua*. URL: https://testportal.gov.ua/wpcontent/uploads/2019/12/PISA_2018_Report_UKR.pdf. [in Ukrainian].
12. Otsiniuvannia po-novomu: yak zakordonnyi dosvid otsiniuvannia v pochatkovykh klasakh mozna vykorystaty v Ukraini [Assessment in a new way: as a foreign experience of assessment in primary school can be used in Ukraine]. (2018). *Nova ukrainska shkola – New Ukrainian School. nus.org.ua*. URL: <https://nus.org.ua/articles/otsiniuvannya-po-novomu-yak-zakordonneotsiniuvannya-v-pochatkovykh-klasakh-mozna-vykorystaty-v-ukrayini/>. [in Ukrainian].
13. Svidotstvo dosiahnen [Certificate of achievements]. (n.d.). *Ministerstvo osvity ta nauky Ukrainy – inistry of Education and Science of Ukraine. mon.gov.ua*. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8/2018/05/21/tabel_new.pdf. [in Ukrainian].
14. Nova model otsiniuvannia dlia pershykh klasiv [New assessment model for first grades]. (2018). *Ministerstvo osvity ta nauky Ukrainy – inistry of Education and Science of Ukraine. mon.gov.ua*. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/u-mon-pidgotuvali-novu-model-ocinyuvannyadlya-pershih-klasiv/>. [in Ukrainian].
15. Shkola bez otinok: efektyvno chy ni? [School without grades: effective or not?]. (2020). *BBC Capital. www.bbc.com*. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/vertcap-50814206>. [in Ukrainian].
16. Versions of Family-School Partnerships. (2007). *Beyond the Bake Sale–The Essential Guide to Family-School Partnerships. ksdetasn.s3.amazonaws.com*. URL: https://ksdetasn.s3.amazonaws.com/uploads/resource/upload/1294/BeyondtheBakeS_rubric.pdf. [in English].
17. National Standards for Family-School Partnerships. (n.d.). *National PTA. www.pta.org*. URL: https://www.pta.org/home/runyour-pta/National-Standards-for-Family-School-Partnerships_ [in English].
18. Should Schools Change How They Grade Students During the Pandemic? (2020). *The New York Times. www.nytimes.com*. URL: <https://www.nytimes.com/2020/04/06/learning/coronavirus-schoolsgrading.htm>. [in English].

Отримано редакцією 20.05.2021 р.